



# T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 9

İlkteşrin 1942.

Cilt: II

## KARAOŞMANOĞULLARINA AİT BAZI VESİKALAR [\*]

Osmanlı ordularının sınırlarda durması, idare mekanizmasının zayıf ellere geçmesi, hükümet işlerine kadınların karışması, devletin başında bulunanların deli, çocuk ve beceriksiz olması, merkezî hükümeti zayıflatmış, vilâyetler üzerindeki nüfuzunu azaltmıştı.

Osmanlı orduları, duraklama devrinden önce, daima yeniyor, daima mal, para, esir cariyeye ile geri dönüyordu. Halbuki XVI. yüzyıldan sonra Avrupa kuvvetlenmiş, merkezileşmiş, Osmanlı'lara karşı koymaya başlamıştı.

Kanunî ve Sokullu'nun ölümlerini müteakip Osmanlılar, ilerlemeğe değil, aldıkları yerleri muhafaza etmeğe uğraşıyorlardı. Artık Avrupalılar, maris emellerine kavuşmak, Türkleri Avrupa'dan kovmak için taarruza geçiyorlardı.

Kuvvetlenen Avrupa, ordu teşkilâtını değiştirmiş, silâhlarını yenileştirmişti. Halbuki Osmanlı ordusu, hâlâ eski teşkilât ve silâhlariyle yaşıyor, bu şekliyle Avrupalıları durdurmağa uğraşıyordu. Ordunun müdafaa vaziyeti, yüz sene kadar sürdü. Nihayet İkinci Viyana Bozgunu'ndan sonra hudutlar da gerilemeğe başladı.

Osmanlı ordusunun bozulmaya yüz tutması, sürekli savaşlar, sınırlarda mağlûbiyet Osmanlı Devletini birçok bakımlardan sarstı. İdare ve maliye bozuldu. Hükümetin zayıflaması askerinin şımarıklığını artırdı. Padişahları hal'etmek, hattâ öldürmek, Sadırâzam ve Vezîrlere pala sallamak, onları boğmak, öldürmek Yeniçerilerde bir âdet haline geldi.

Yeniçeri ocağı bozulunca bu hal merkezden muhite dalga dalga yayıldı. İstanbul'da Yeniçeriler, Anadolu'da ferman dinlemiyen eşkiya ile resmî sıfatı haiz idare adamları, hükümeti ve memleketi soymıya, hükümet otoritesini kırmağa çalışan birer kuvvet halini aldı.

Hele eski arazi sisteminin bozulması, timar ve ziametlerin iltizama verilmesi, malî işlere istismarcı bir zihniyetin hâkim olması, ekserisi çiftçi olan Türk köylüsü üzerinde çok menfi tesirler husule getirdi.

Vilâyet ve sancakları idare eden Beylerbeyilerle Sancak Beylerinin uzun seferler dolayısıyla vilâyet ve sancaklarının başına gelememeleri, yahut da bunlara vilâyetlerin arpalık suretiyle tevcihi vilâyet ve sancak idaresini her bakımdan anarşiye götürdü. Çünkü bunlar namına yollanılan Mütesellimler ekseriyetle cahil olduklarından lâyiki veçhile buldukları

[\*] Aşağıda adı yazılı kitapta «Karaosmanoğlu'nun zuhuru» başlıklı bir tetkik yazısı vardır :

*Bektaşilik tetkikleri*, F. W. Hasluck - Ragıp Hulûsi Erdem, 1928 İstanbul [Bak. s. 99 - 105]

Tarih Vesikaları Dergisi

yerleri idare edemiyorlar, zayıf Mütesellimler kuvvetlilere boyun eğiyorlar, kuvvetlileri ise birçok yolsuz hareketlerde bulunarak muhitte birtakım aksülâmelerin doğmasına sebeb oluyorlardı. İşte gerileme devresi esnasında memleketin kabataslak umumî durumu bu vaziyette idi.

\* \*

Karaosmanoğulları'nın başlangıç zamanları olan XVII. yüzyılın sonu ile XVIII. yüzyılın başında, Manisa'nın da durumu hemen hemen aynı şekilde idi.

XVII. yüzyılın sonuna kadar şehzadelerle idare edilen Saruhan Sancağı, Mehmed IV. nün padişah olmasıyla Vezîrlere ve Beylerbeyilere tevcih edilmiş, daha sonraları ise sürekli harplerin başlamasıyla sancak, ekseriyetle arpalık suretiyle tevcih edildiğinden, Sancak Beylerinin yerlerine gelen Mütesellimler umumiyetle beceriksiz ve idaresiz olduklarından, bu durum Saruhan bölgesinde birtakım kimselerin sivrilmesine sebeb olmuştu.

Saruhan'daki hasların, timar ve ziametlerin birçokları mukataaya bağlanmış, bu mukataaların çoğu da Sancak Beylerine aid olduğundan, Mütesellimleri vasitasıyla şehrin ve memleketin kuvvetlilerine, zenginlerine senelik veya altı aylık iltizama verilmeğe başlanmıştı.

İlk zamanlarda Saruhan Sancağı mukataaları, muhtelif şahıslar tarafından iltizam edilirken sonradan bütün mukataalar, Karaosmanoğulları tarafından iltizam edilmişti. İşte Karaosmanoğulları, böyle bir zamanda ve bu şerait içinde sivrilmişler, gittikçe nüfuz ve servetlerini arttırmışlardı.

Hükûmet, gittikçe nüfuzlarını genişleten bu âilenin nüfuzunu kırmağa uğraşmışsa da, sınırlarda mağlubiyet içinde isyanlar ve şekavetler, bu mücadelede hükûmeti mağlubetmiş, bu suretle Saruhan'da Karaosmanoğullarının, Yozgat'ta Çapanoğullarının (Cebbar zadelerin), Rumeli ve Anadolu cihetinde daha birtakım âyan ve mütegalibenin doğmasına sebeb olmuştu.

Karaosmanoğullarının nüfuzları, yalnız Saruhan'a inhisar etmedi. Aydın, İzmir ve hattâ Isparta Sancaklarına kadar genişledi. Unvanları Mütesellim olmakla beraber, gördükleri iş ve haiz buldukları selâhiyet bakımından tamamiyle Beylerbeyininkine müşabihti.

Bu sancaklardan istenen asker, para, zahîre ve saire bunlar vasıtasıyla kazalara, köylere taksim ediliyor ve istenilen yere yollanıyordu. Karaosmanoğullarına Saruhan, Aydın, İzmir Sancakları mukataalarının iltizama verilmesi, hükûmet emirlerinin bunlar vasıtasıyla yerine getirilmesi, nihayet bu mıntakada yaşayan köylü ve şehirlileri bu âileye bağladı.

## Karaosmanoğulları

Eskiden Sancak Beyleri, Saruhan'da altı ay, bir sene, nihayet iki-üç sene kalırlarken, bu âilenin devamlı surette bu Sancağın başında kalması nüfuz ve servetlerinin artmasında, bilhassa çok rol oynadı.

Bir de bunlara, bu âile efradının birbirlerine karşı bağılıklarını, birbirlerini korumalarını ilâve edersek bu nüfuz ve selâhiyetin derecesi daha iyi anlaşılabilir olur.

Karaosmanoğulları diğer köy ve kasabalarda bulunan âyan zümresiyle uzun boylu mücadele etmişler, bunları birer birer yok ederek onların yerlerine kendi âile mensuplarını ve yahut da bendelerini koymuşlardır.

Her gittikleri yerde köşkler, konaklar yapan Karaosmanoğulları, bunların içine koydukları cariyeler, köleler ve esirlerle, İstanbul saraylarının eşlerini, Manisa'da, Aydın'da, Yayaköy'de, Bergama'da Soma ve Kırkağaç'ta vücuda getirmişlerdi.

\*  
\* \*

«Karaosmanoğulları» veya «Osman Zadel» adıyla anılan bu âile hakkında tarihlerimizde, parça parça malûmat vardır [1].

Fakat bu eserlerin verdikleri malûmatla ne Karaosmanoğulları öğrenilebilir ve ne de bunların millet ve memleket mukadderatında oynadıkları müsbet veya menfi roller izah edilebilir.

Son zamanlarda, Kitabeler'de (ikinci kısım, s. 96-101), Aydın İli Tarihi'nde (s. 199-202) ve Manisa Tarihi'nde (s. 56-58) bu saydığım kaynaklardan ve bazı vakfiye ve mezar taşlarından istifade edilerek Karaosmanoğulları'nın izahına çalışılmıştır.

Şimdiye kadar derli toplu bir surette Karaosmanoğulları âilesinin tarihi yazılmadığından eser sahiplerini tebrik etmek lâzımdır. Yalnız her üç eser de kusurludur. Bir defa âile şeceresinde fahiş hatalar vardır. Bu âile, Karaosman'a nisbetle aynı adı aldığı halde Mustafa Ağa'nın babası Abdurrahman Ağa olarak gösterilmiştir. Bunlardan başka diğer eşhasın da baba ve oğulları yanlış yazıldığından, şecere tarihî vesikalara ve hakikatlara uymamaktadır. Hattâ buraya şunu da ilâve edeyim, bugün Karaosmanoğulları'nın elinde bulunan şecereler dahi yanlıştır. Keza bu eserlerde verilen izahatla da bu âilenin durumu tamamiyle anlatılamamaktadır. Bir de buraya, bazı tarihî hadiselerle yılların yanlış yazıldığını ilâve edersek, bu eserler hakkında bir kanaat edinmiş oluruz.

XIX. yüzyılda Manisa'ya uğriyan İngiliz seyyahı Charles Magfereyn ile Şarl Teksiye de Karaosmanoğulları ile eserlerinden bahseder-

[1] Cevdet Tarihi, c. I, IV, VI, IX, X, XII; Sicill-i Osmanî, c. I, IV, V; Lûtfî Tarihi, c. V, VIII; Netayic-ül-Vukuat, c. IV.

ler. Fakat bu iki seyyahın da bu âile hakkındaki görüşleri bir değildir. Birisi, Karaosmanoğulları'nın zalim ve mütegalibeden olduğunu yazdığı halde, diğeri bilâkis hanedan kişiler olduğunu, Manisa'nın bunlar zamanında çok imar edildiğini, eşkıyanın azaldığını, daima hükûmete yardım ettiklerini ve hükûmet tarafından bunlardan hiçbir kimsenin idam, hapis ve nefyedilmediklerini yazar.

Halbuki Karaosmanoğulları ne yazıldığı kadar zalimdiler ve ne de hükûmete o kadar çok yardım etmişlerdir. Gerçi bunlara ait bir iki cami, çeşme, medrese ve köprü varsa da, bunlar sırf mal ve paralarını, öldükten sonra musadereden kurtarmak için yapılmıştır. Esasen bu şekilde hareket o zamanlarda, para ve malı kurtarmak için, baş vurulan yegâne çare idi.

Keza hükûmete kafa tutan, halka zulüm yapan Osman Ağa'nın oğlu Hacı Mustafa Ağa'nın öldürüldüğünü, bunun oğlu Ataullâh'ın da zulüm ve işkencelerinden dolayı hakkında idam kararı verilmesi üzerine kaçtığı ve bu esnada öldüğü, tarihen mevsuktur. Bunlardan başka azil ve hapis edilenler de vardır.

Karaosmanoğulları'na ait mezar kitabelerini, birkaç sene önce Manisa öğretmenlerinden bir arkadaşı, İzmir gazetelerinden birisinde neşretti. Fakat bu, taşların hepsi olmayıp Manisa'da olan mezar taşlarının birkaç tanesidir.

Yayaköy Nahiye Müdürü merhum Basri Edip Bayatlı, Manisa'da çıkan Kurtuluş gazetesinde "Palamut Nahiyesi," başlığı altında, sayısı 24 ü bulan makalelerini yazdı.

Merhum, tarih ve edebiyatı çok sevdiğinden bu makalelerini, elinden geldiği kadar işlediği halde, gazete mürettepleri mezar taşı ve cami kitabelerini muhtelif yerlerde tahrif etmişlerdir; kendisi de Manisa'da olmadığından tashih imkânlarını bulamamıştır; bu suretle birçok yanlışlığa sebebiyet verilmiştir.

Bay Basri bu yazılarının yarısından fazlasını Karaosmanoğulları'na tahsis etmiş, onlara ait bilmediğimiz mezar taşlarını, çeşme ve diğer bir takım eserlerin kitabelerini de ilâve etmiştir. Bu itibarla bu makaleler bu bakımdan hem istifadeli ve hem de orijinaldir. Kitabeler ve mezar taşı kopyaları çok kıymetli ve istifadeli olduğu halde, Karaosmanoğulları'na dair verdiği diğer malûmat, eski bildiklerimize yeni bir şeyler ilâve etmemiştir. [2]

\*  
\* \*

[2] Kurtuluş gazetesi, Sayı 299 - 315, 9 birincikânun 1941 - 8 ikincikânun 1942 nüshaları.

Sırlar bundan birkaç sene önce, birçok Türk edip ve şairlerinin cedlerinin Sırlı olduğunu iddia ettiler. Bu makale Mülkiye mecmuasında neşredildi. Bu meyanda kıymetli Türk edibi Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun dedelerinin de Sırlı olduğunu yazmış ve iddia etmişlerdir.

Bu iddianın karşılığını doğrudan doğruya, bu hususa dair yazacağımız vesikalar verecektir.

Karaosmanoğulları, aslen Yayaköylüdürler. Yayaköyü adına sicillerde ilk defa XI. yüzyılda rastlamaktayız. XVIII. yüzyılda ise burası nefsi Manisa kazasının Palamut Nahiyesine bağlı bir köy olarak görülmektedir.

Karaosmanoğulları'na ait vakfiyelerle onlara dair elde ettiğimiz diğer vesikalarda gerek Osman Ağa'nın, gerekse babası Mehmed Çavuş'un Yayaköylü oldukları yazılmaktadır.

Yyaköy bir Türkmen köyüdür. Soruları bu köye Ruslar da yerleşmiş iseler de ekseriyet Türklerden ibarettir. Gerek Karaosman'ın, gerekse babası Mehmed Çavuş'un mezarları bu köydedir.

Bazıları Karaosmanoğulları'nın, aslen Manisalı olduklarını -hiçbir vesikaya istinad etmiyerek - burada oturmalarından dolayı iddia ediyorlar. Gûya Manisa'nın yazları çok sıcak olduğundan Karaosmanoğulları kendileri için yazlık bir yer aramışlar, sağa sola adamlarını yollamışlar; bu adamlar muhtelif yerlere ciğer asmışlar, asılan bu ciğerler kısa bir zamanda kurtlanmış, halbuki Yayaköyüne asılan ciğer bozulmadığından buranın havası beğenilerek yaylak olarak kabul edilmiş.

Karaosmanoğulları'nın Manisa'da konakları olmakla beraber, asil Manisalı olduklarını gösterecek bu rivayetten başka hiçbir delil yoktur. Fakat Karaosmanoğulları'nın Yayaköylü olduklarını gösteren deliller ise pek çoktur.

Buraya kadar Karaosmanoğulları hakkındaki kaynakları, ileri sürülen fikirleri, kısaca izah etmeğe uğraştık. Yalnız bütün bu kaynaklarda müşterek tek bir nokta vardır: o da Karaosmanoğulları'nın mütegalibeden olduklarıdır. Bununla beraber, umumî devlet otoritesinin zayıflamış olduğu zaman ve yerlerde bu gibi kuvvetleşmelerin halkı mesnetsiz kalmaktan kurtaran mahallî birer otorite teşkil ettiği hatırlanabilir.

Aslen Yayaköylü olan Karaosman'ın babası, Dergâh-ı Âli Kapıcıbaşılardan "Kara Çavuş," adıyla anılan Mehmed Çavuş'tur. Mehmed Çavuş'un babası da Hasan Ağa isminde bir zattır. Sicillerden, Karaosman'ın babası Mehmed Çavuş'un hem Manisa'da, hem de Yayaköyü'nde oturduğu anlaşılmaktadır.

1041 (1630) yılında İlyas Paşa Manisa'yı soymuştu. Evi soyulanlar arasında Mehmed Çavuş da vardı. Mehmed Çavuş, evini soyan-

lardan 1045 (1636) yılında şikâyet etmişse de dâvasını ancak 1048 (1638) tarihinde kazanmıştır [3].

Mehmed Çavuş 1050 (1640) yılında Yayaköyü'nde bir cami yaptırmak için hükûmete müracaat etmiş ve aldığı müsaade üzerine Yayaköy camii yaptırmıştır. Kara Çavuş 1054 (1644) yılında Yayaköyü'nde ölmüştür. Bugün Yayaköyü'nde bulunan mezar taşında :

- 1 - "Karaosman Ağanın pederi
- 2 - Çavuş Ağanın ruhuna
- 3 - Fâtîha,,

yazılıdır.

Mehmed Çavuş'a ait yazılan vesikalar bu zatın malî ve içtimâî durumun göstermesi itibariyle şayan-ı dikkattir.

Mehmet Çavuş'un Mustafa, Osman, Ebubekir ve İsmail adında dört oğlu vardır. Mehmed Çavuş'un oğullarından Mustafa Ağa'ya dair hiçbir kayda rastlıyamadım. Bekir Ağa'nın da 1069 (1658) yılından önce öldüğü kayıtlardan anlaşılmaktadır [4].

[3] 1048 yılı rebiülevvel (Temmuz 1639) ayı kayıtlarından : «Medîne-i Magnisa mahalâtından Nişancı Paşa mahallesi sükkânından Mahmud Beğ bin Sinan nâm cümdi meclis-i şer'-i şerîfde yine mahalle-i mezbûr sakinlerinden râfi-ül-kitâb Mehmed Çavuş ibni Hasan Ağa nâm kimesne mahzarında üzerine dâva idüb «Mehmed Çavuş sabık Mütesselim Mahmud Ağaya Mahmud Beğ'in kendisini habsitdördüğünü ve iki yüz kıt'a kurşunu ve diğer bazı eşyalarını, evini basarak aldıklarını ileri sürdükden sonra: «Bundan esbak isyan iden İlyas Paşa eşkıyası medîne-i mezbûreye müstevli olmağın müselmanların emval ve erzakını nehb ü garet eylediklerinde merkum Mehmed Beğ ve karındaşı Mahmud Beğ İlyas Paşa eşkıyasından olmağla maan gelüb benim dahi evim basub odamda mevcut olan esvab ve bisatımı ve yüz guruş kıymetlü Kasım bin Abdullâh nâm gulâmımı ve ellişer guruş kıymetlü iki re's katırlarımı ve seksen guruş bir re's eğer katırımı ve zirâi beş guruş kıymetlü beş zirâ mai çukamı ve sekiz yüz akça kıymetlü üç tüfenk ve altmış guruş kıymetlü çuka feracemi nehb ü garet eylemişdi. Esvabımın bazısını bana teslim idüb zikr olunan gulâm ve katırla ve çuka feraca ve tüfenklerimi virmeyüb bana külli hayf ve zulm eylemişdir diyü bin kırk altı senesi rebiülâhîrinin evahirinde (eylül 1636 sonları) medîne-i mezbûre Kadısı olan a'lem-ül-ulemâ' il-izâm İbrahim Efendi ibn Halil ve husus-ı mezbûre (iki kelime okunmıyor) müşarünileyh İbrahim Efendi ile maan görülmesi için Murad Han medresesinde Müderris olan umdet-ül-müderrisîn-el-fiham zübdet-ül-müdekkikîn-el-izâm Seyyid Mustafa Efendi huzurlarında mezbûr Mahmud Beğ'den dâva ve murafaa-i şer'-i şerîf olunub... çalınan şeyleri ikrar eyledi». Aynı yıl Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicilleri

[4] «Vech-i tehrir-i hurûf budur ki Magnisa'da vâki merhum ve mağfurun leh Ali Beğ (Temurtaş Paşa'nın oğlu) bina eylediği cami-i şerîf ve imareti evkafından olub Ormancı nâm-ı diğer Ali Beğ korusu demekle maruf mukataa dâhilinde kibleten Sardlı Ömer oğlu Osman ve bazen Arab Ali tarlalarına ve şarkan Ahmed Çelebi tarlasına ve şimalen bazen Küçük Mahmud Efendi oğulları veya Sahi Abdulkerim tarafında vâki tarlalara ve garben işbu bais-i temessük Hasan Efendi tarlasıyla mahdud ve mümtaz tahminen otuz altı dönüm mikdarı bir kıt'a çayırılığa mutasarrif olan Kara Çavuş oğulları Mustafa Ağa ve İsmail Ağa ve Ebubekir Ağa nâm karındaşlardan mezbûr Ebubekir Ağa bilâ ve veled fevt

Osman Ağa muhtelif tarihlerde çeşitli iş ve vazifeler görmüştür. 1077 (1666) tarihinde Murat II. camii evkafı mukataasından Bahadırlı mukataası Emîni, 1087 (1676) yılında Rodoslu Ali Ağa'nın Kethüdası ve Beyt-ül-Mal-i Âmme ve Hâssa mukataası Emîni olmuş [5], 1099 (1697) yılında ise İzmir ve Aydın'daki haric ez defter Rumların cizyelerini tebsite memur edilmiştir [6]. 1102 (1691) tarihinde ise Viyana

olub merkum çayırıkda hissası olan dokuz dönüm mikdarı çayırık bihasab-il-kanun mahlûl ve mustahik olmağın mezbûr çayırığın hakk-ı tasarrufu merhum Ebubekir Ağa mahlûlünden otuz gurus tapu mukabelesinde mezbûr Hasan Efendiye kendi tarlası tarafından olub merhum Ebubekir Ağanın hissası dokuz dönüm çayırığı zabt ü rabt ve ziraat ve hiraset itmek üzere çayır vakıfından tefviz ve furuht olunub ol dahi kabul itmeğın bu furuht bit-taleb ketb ü terkım olunub lieel-it-temessük yedine virilmiştir. Mâdâme ki sal be-sal ziraat ve hiraset idüb âşar-ı şer'ıye ve rüsum-ı örfiyesin taraf-ı vakfa eda ve teslim ide tasarrufat-ı âharden kimesne müdahale ve muaraza eylemiye. Hurrıre fi gurreti muharrem-il-haram liseneti tis'in ve sittıne ve elf. (1 muharrem 1069=29. IX. 1658)

*Min-el-fakir Elhac Halil*

Kayımmakam-ı mütüvellı hâlâ

1069 yılı Manisa Mahkeme-i Şer'ıye sicilleri.

[5] Burada adı geçen Mütesellim Rodoslu Ali Ağa, sonradan Paşa olmuş ve 1115 (1703) yılında İstanbul'da ölmüştür. Ali Ağa'nın Dergâh-ı Âli Müteferrikalarından bulunduğu ve babasının Halil adlı bir zat olduğu sicillerden anlaşılmaktadır. 1087 yılı ramazanın onunda (16. XI. 1676 da) yapılan duruşmada Ali Ağa için şöyle denmektedir: «Karahisar mahallesi sükkânından Dergâh-ı Âli Müteferrikalarından işbu sahib-ül-kitâb fahr-ül-emasili vel-akran Rodosî Ali Ağa ibn Halil mahzarında...»

14 zilka'de 1115 (21. III. 1704) tarihli mahkeme kararlarında «medîne-i Mağnisa'da İbrahim Çelebi mahallesinde olub bundan akdem mahmiyye-i İstanbul'da Nişancı Âtik mahallesinde fevt olan Rodosî Ali Papa ibn Halil'in veraseti medîne-i mezbûrede sakin... sulbi kebir oğlu Halil Beğe vesair oğulları İsmail ve Mustafa'ya ve Abdurrahman'a munhasıra olduğu» kaydına rastlanmaktadır.

10 receb 1087 (18. IX. 1676) tarihli mahkeme kayıtlarında: «Mağnisa'da hâlâ Beyt-ül-Mal-i Hâssa ve Amme Emîni olan fahr-ül-akran Osman Ağa».

Yine aynı senenin 14 cümaziyelevvel (25. X. 1676) tarihli kayıtlarında ise: «Hâlen kayımmakam-ı liva-i Saruhan olan fahr-ül-emasili vel-akran Ali Ağa tarafından kethüdaları olub husus-ı ât-il-beyana (vekil-i) mutlakı olub (olup kelimesinin üzeri silik) bil-fiil kaza-i Mağnisa Beyt-ül-Mal-i Âmme ve Hâssa Emîni olan fahr-ül-akran Osman Ağa» ibareleri görülmekte.

5 receb 1095 (18. VI. 1684) tarihli kadı kayıtlarında vârisi olmadan ölen birisinin terekesi hakkında yapılan duruşmada: «Beyt-ül-Mal-i Âmme ve Hâssa Emîni olan fahr-ül-akran Osman Ağa bin Mehmed Çavuş» a terekenin aid olduğu yazılmaktadır. Osman Ağa bu vazifeyi 1098 yılı sonlarına (İkinciçeşrin 1687 iptidalarına) kadar yapmıştır.

[6] İzmir, Manisa ve Aydın kadılarına yazılan bir hükümdede: «1099 (1687-1688) senesine mahsus olmak üzere zikr olunan sancaklarda kâr u kisbi olan hâric ez defter yâve keferenin tahsiline memur Osman ziyde kadruhu sütte-i saadetime arz-ı hal idüb zirk olunan sancaklarda yâve (keferesinin) cizyelerin taleb olundukda kadımden olugelmiş muhalif ve yed-medar olan berat-ı âlişana mugayir viregeldikleri yâve cizyeleri (ni) edada teallül üzere oldukları (nı) bildürüb yâve cizyesi mal-i mevacic için birgün evvel ehem olmağla yedinde olan berat-ı âlişan mucibince teallül eğdirmeyüb kar ü kisb üzere olan yâve keferesine kanunu üzere yâve cizyeleri tahsil itdirilmek babında ferman-ı şerifim reca itmeğın» denilmektedir.



seferine gelmiyen zaim ve timarların mahsullerini mirî için zabta Kuyumcuoğlu Halil Ağa, Karaosman, Akhisarlı Ali Şahoğlu Ahmed tahsildar tayin edilmişlerdir.

Bu yeni vazifede Osman Ağa ve arkadaşları birçok zoriuklarla karşılaşmışlardı. Timarlılar ve zaimlerin bir kısmı "Mahsul yok,, diğler bir kısmı da "Biz sefere gittik,, diye yeni tahsildarlara mahsullerini zabtettirmemişlerdir. Bunlar, vermemekte ısrar edince, yeni tahsildarlar da "Biz mirî için alıyoruz,, diye birçok yolsuz hareketlerde bulunmuşlardır. Bu meyanda daha evvelki sene mahsulleri hükümet tarafından musadere edilenlerin tekrar mahsulleri kabz edilmiş, aynı zamanda seferde bulunanları da bulunmamış gibi göstererek mallarını musadere etmişlerdir. Bu gibi yolsuzluklar timar sahipleri ve zaimlerin şikâyetini mucib olmuş, bu işi tahkik etmek üzere Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmed Çavuş mübaşir tayin edilerek Manisa'ya gönderilmiştir.

Osman Ağa yeni vazifesini görürken kardeşi İsmail Ağa da yâve-i Rum cizyesi tahsiline memur edilmiştir; her ikisi de bu sırada hem nüfuz ve hem de servet bakımından çok şeyler kazanmışlardır [7].

[7] Daha önce timarlılar ve zaimlerden sefere gelmiyenlerin mahsullerini zabtlemeye, Manisalı Karamanî Zade Ahmed Ağa tayin edilmiş ise de beceremediğinden 1102 recebinde (1691 nisanında), «Manisa sakinlerinden Kuyumcuoğlu Halil ve Karaçavuş oğlu Karaosman ve Saruhan sancağında Akhisar sakinlerinden Ali Şahoğlu Ahmed» tayin edilmişlerdir.

Halbuki 1101 (1689) yılında sefere gelmiyen timarlılar ve zaimlerin mahsulleri, Mütesellim, Emîn ve Voyvodalar tarafından zabtedildiğinden yeni tahsildarlar mahsul bula-mayıp hükümete şikâyet edince hükümet de bunlara mahsullerin şer'ile alınmasını emretmiştir.

Şaban 1102 ( mayıs 1691 ) ortalarında Karaosman, Halil, Karamanî Zade Ahmed, Karaosman'ın biraderi İsmail, Arık oğlu Mahmud, Sultanhisar kazasından Hacı Zade Seyyid Ahmed ve Nazilli'den Ali Efendi Zade Seyyid Mehmed'e yazılan bir hükümde «Aydın Balyambolu kazasında Bekir Bölükbaşı ve Hacı İsa oğlu ve Kilis kazasında Koca Mehmed ve Kestel kazasında İncelioğlu Ahmed ve Bozdoğan kazasından Osman oğlu ve Eyüboğlu ve Sultanhisar kazasından Ebubekir ve Çolakoğlu Süleyman ve Köşk kazasından Veli ve Güzelhisarda Abaza nâm on nefer eşkiyalar herbiri yanlarına, başlarına ikişer yüz üçer yüz hazeleyi cem' idüb ahali-i vilâyetden nice kimesneleri dahi bigayri hakkın katl idüb şakavetleri ziyade olduğundan» izaleleri yazılmakta ve bunları ortadan kaldırmak üzere Dergâh-ı Muallâ Kapucubaşlarından Mehmed Çavuş'un Manisa'ya gönderildiği ve kendilerinin de ona iltihak ederek yardım etmeleri yazılıdır. Ayrıca yine aynı tarihte Menteşe, Aydın, Saruhan, ve Sığala kadılarına bu eşkiyaların yakalatırılması için de ferman vardır.

Tahsildarlardan, 1103 (1691) yılında sürekli şikâyetler olmuş, bunun üzerine ihkak-ı hakk- edilmesi için Manisa Kadısına muhtelif hükümler gelmiştir: «Liva-i mezbûrede tahsildar olan Kuyumcuoğlu Halil ve Karaosman ve Ali Şahoğlu nâm kimesneler yedlerine verilen temessükâta amel ve ihtiyar itmeyüb bazılarının ziamet ve timarın zabt ve beratları mucibince tahvil tarihlerine düşen mahsulât ve rûsumatın fuzulî ahz u kabz ve hilâf-ı şer' akçaların alub gadr eylediklerin bildürüb...»

Rebiülevvel 1103 ortalarında (Birincikânun 1691 iptidalarında) Saruhan sancağındaki

Osman Ağa'nın, itibar ve nüfuzunun gittikçe arttığını onun muhtelif tarihlerde attığı imzalardan anlıyabiliyoruz [8].

Hulâsa Mehmed Çavuş'un oğlu Osman Ağa, sipahi mütekaiddir. Tekaütlükten sonra muhtelif vazifelerde bulunmuş, böylelikle Manisa zenginleri ve âyanı arasına karışmıştır. 1108 (1696) yılında Manisa köylerinde oturan zaimlerin, timarlıların, sipahi, yeniçeri, cebeci ve topçu mütekaitletlerinin yoklaması yapılmıştır. Osman Ağa, Yayaköyü'nün yoklama defterinde gösterilmekte ve hakkında şöyle yazılmaktadır: «Osman Mehmed sipahiden mütekaite İzmir'den».

Osman Ağa 1118 (1706) yılında Yayaköyü'nde ölmüştür. Mezarı bu köydedir. Üzerinde tarihi yoktur. İki satırlık kitabesi şöyledir.

«1 — Karaosman Ağanın  
2 — ruhuna Fâtîha»

Osman Ağa'nın, Mustafa, Abdullâh, Ahmed ve İbrahim adlarında dört oğlu vardır. Hacı Mustafa Ağa, en büyük oğludur.

970 (1562) yılı Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicillerinde, bu tarihten önce ölen bir Karaosman'ın mevcut olduğu yazılıdır. Aynı tarihte ölen

kadırlara yazılan diğer bir hükümde ise tahsildarların yaptıkları yolsuzluklar şöyle anlatılmaktadır: «Züamâ ve erhab-ı timarın Dergâh-ı muallâma arz-ı hal idüb bunlar sefer-i hümayununda hidematta (hidemat-ı) aliyemde ve yoklamalarda mevcut iken Akhisar sakinlerinden Ali Şahoğlu dimekle maruf Ahmed ve Mağnisa sakinleriyeden Kuyumcuoğlu ve Karaosman nâm kimesneler Aydınlı Bey dimekle maruf kimesne ile Mağnisa'da Hüsam oğlu Mehmed nâm kimesne ile yek-dil olub Genç Mehmed'den mübaşir aldık deyü 1100 senesinde (1103 olacak) ziyade atlu ile bunların karyelerine gelüb reâyâyı rencide ve remide eylediklerinden» bu meselenin halli için Dergâh-ı Muallâ Kapucubaşlarından Mehmed Çavuş'un gönderildiği yazılmaktadır.

Mübaşir geliyor, mahkeme işe el koyuyor. Bundan cesaret alan timarlılar ve zaimler ise tahsildarları sıkıştırarak kendilerinden aldıkları para ve mahsulleri istiyorlar. Tahsildarlar, kendilerini kurtarmak için mukabil şikâyetlerde bulunuyorlar. Merkez-i hükümet bu işin halledilmesi için bu hususta da kadıya muhtelif hükümler gönderiyor. Yirmi kadar duruşma yapılıyor. Bu duruşmaların bir kısmında tahsildarların haklı, bir kısmında ise haksız oldukları anlaşılıyor.

[8] 1077 (1666) yılında Osman Ağa'nın imzası: «Osman Ağa an karye-i Yaya»

1087 (1676) tarihinde mahkeme kararlarının altında Osman Ağa için «fah-ül-akran Osman Ağa bin Mehmed Çavuş» veza «Zühr-ül-emsal Osman Ağa bin Mehmed Çavuş»

1089 (1678) tarihinde «Karaosman ibn Karaçavuş».

1103 (1691) yılında ise gerek Osman Ağa, gerekse Osman Ağa'nın kardeşi İsmail Ağa hakkında şu şekilde bir lisan kullanılmaktadır: «Fah-ül-a'yân Osman Ağa», «Fah-ül-a'yân İsmail Ağa». Bundan sonraki tarihlerde de imzaları ve kendileri için kullanılan lisan aynen böyledir.

1106 (1694) tarihinden itibaren kayıtlarda İsmail Ağa'nın ismine rastlamamaktayız. Ne olduğu ve nerede öldüğü hakkında da hiçbir malûmata rasthyamadık.

Karaosman'ın oğlu Mehmed'in vereseşi hakkında Manisa mahkemesinde muhtelif duruşmaları yapılmıştır. İlk nazarda biraz önce hayat ve ödevlerini tetkik etmiş olduğumuz, Karaosman'la 970 (1562) tarihinden önceki Karaosman arasında bir münasebet olduğu hatıra gelirse de bunlar arasında bir münasebet olmadığı, birinci Karaosman'ın şeceresi tetkik edildikten sonra anlaşılmaktadır. Aynı zamanda XVII. yüzyılı takibeden XVIII. yüzyılda ne Karaosman Zadeler, ne de Osman Zadeler adına ve imzalarına sicillerde rastlamamaktayız.

Bunlardan başka XVII. yüzyılda Manisa'nın âyan, eşraf ve ulemasının hayatını, Manisa'nın köklü âilelerini de bilmekteyiz. Bunlar arasında Karaosman Zadeler adına rastlanmaz.

Halbuki Karaosman'ın ölümünü müteakib, artık sicillerde, Karaosmanoğulları ve Osman Zadeler adına ve imzasına sık sık rastlandığı gibi gittikçe artan nüfuz ve servetleri sayesinde bu bölgeye hâkim oldukları görülür. XVIII. ve XIX. yüz yılların hemen her sicil defterinde ve bu defterlerin hemen her sayfasında muhakkak bu âileden birisinin adına rastlanmaktadır.

Karaosman bir sipahi müteakididir. Viyana bozgunundan sonra aldığı önemli vazifeler ve mukataa iltizamlarında servet ve nüfuz kazanmış, Saruhan'ın a'yânı sırasına girmiş, oğulları ise Başa'yân olmuşlardır.

Osman Ağa'nın ölümü ile beraber artık tarihte ve sicillerde onun tesis ettiği âile, «Karaosmanoğulları» yeya «Osman Zadeler» adıyla anılmağa başlanmış ve bu güne kadar da bu adı muhafaza etmiştir.

Karaosmanoğulları'nın bu muntakada nüfuz kazanmalarına memleketin içinde bulunduğu şerait de çok yardım etmiştir. Gerçi Karaosman'ın ölümünü müteakib Osman Ağa'nın oğulları bu muntakada önemli roller oynamamışlardır, fakat Lâle Devrini takib eden yıllarda, Patrona Halil isyanı İran, Rusya ve Avusturya harplerinin başlaması, devletin haricî buhranlar içinde kıvrınması, Karaosmanoğulları'nı tekrar sahneye çıkartmış, bu bölgede istedikleri gibi harekette serbest bırakmıştır. Bundan istifade eden Karaosmanoğulları evvelâ Saruhan, daha sonraları da İzmir, Aydın sancaklarına kadar nüfuzlarını genişletmişlerdir.

*M. Çağatay ULUÇAY*

Manisa Ortaokulu Tarih Öğretmeni

## VESİKALAR

### **1 - Mehmed Çavuşun evini soyanlardan çalınan eşyanın aliverilmesi hakkında :**

Akdâ-kudat-il-müslimîn evlâ-vülât-il-muvahhidîn ma'din-ül-fazli vel-yakîn hüccet-ül-hakki alel-halki ecmaîn varisü ulûm-il-enbiyâi vel-mürselîn

el-muhtassu bi-mezîdi inayet-il-Melik-il-muîn Mevlâna Mağnisa Kadısı zîdet fadailuhu ve kıdvet-ül-emacidi vel-a'yân Saruhan Sancağı Mütesellimi zîde mecduhu tevkî-i refî-i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Dergâh-ı muallâm Çavuşlarından darende-i ferman-ı vâcib-ül-iz'ân kıdvet-ı ül-emasili vel-akran Mehmed Çavuş zîde kadruhu sūdde-i saadetime arz-ıhal idüb Göçebeylü karyeden Kuru Halil nâm kimesneler kendi hallerinde olmayub şakî ve ehl-i fesâd olmalarıyle bunun anbarını kırub yigirmi müd buğday ve altı müd arpa ve beş aded tüfenk ve birer kır beygir ve bir kölesin ve saire ev içinde olan emval ve erzakın garet ve hasaret ve fesâd ve şenâat eylediklerin bildürüb ahvalleri şer'le görölüb icra-yi hak olunmak bâbında hükm-i hümayunum rica itmeğın buyurdum ki hükm-i şerifimle vardıkda mezbûrları mahall-i şer'-i şerife ihzar ve bununla beraber idüb gıybet iderlerse şer'le buldurması lâzım olanlara buldurub getürüb bir def'a şer'le görölüb fasl olunmayub on beş yıl mürur etmiş değil ise tema (tamam) hakk u adl üzere dikkat ve ihtimam ile teftiş ve tefahhus idüb göresin ilâm olunduğu üzere ise ol bâbda muktaza-yı şer'-i kavimle amel idüb ba'd-es-sübut garet olunan arpa ve buğday ve tüfenk ve bargirin ve kölesin vesayir emval ve erzakın mezbûrlardan hükm idüb bîkusur alıvirdikden sonra (bir kelime okunmıyor) iden mezbûrlar muhtac-ı arz olanlardan ise muhkem habs idüp şer'-i şerife ve emr-i hümayunuma muhalif kimesneye iş itdirmiyesiz hak üzere olub kazıyyede medhali olmyanı dahl itdirmeyüb mütemerridi sekidüb سكدوب husus-ı mezbûr için emr-i âhar irsaline muhtâc eylemiyesin Şöyle bilesin âlâmet-i şerife itimad kılasın Tahriren fi evasiti zilka'det-iş-şerife lisenti hamsin ve erbaine ve elf [9].

(1636)

*Bi-makam-ı  
Kostantiniyye  
el-Mahrûse [10]*

## 2 – Mehmed Çavuş'un evini soyanların duruşması :

.....budur ki medîne-i Mağnisa sakinlerinden olub Dergâh-ı Âli çavuşlarından kıdvet-ül-emâsili vel-akrân Mehmed Çavuş ibn Hasan Ağa meclis-i şer'-i hatîr-i lâzım-üt-tevkîrde Halil Beğ ibn Hızır nâm kimesne muvacehesinde üzerine dâva ve takrîr-i kelâm idüb bundan akdem mezbûr Halil Beğ İlyas Paşa eşkıyâsiyle medîne-i mezbûreye müstevli olub şehrin içine dâhil olduklarında merkum Halil tevabii ile benim menzilime kondukda on sekiz gün karar idüb on beş bin akça kıymetlü Rıdvan nâm gulâmımı ve üç bin akça kıymetlü bir kır tülü bargirimi ve onar gurus

[9] Zilkade 1045 ortaları = Nisan 1636 ortaları

[10] 1045 yılı Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicilleri.

kiymetli beş aded tüfenklerimi ve anbarımda Mağnisa müddiyle mevcut olan on müd buğdayımı ve altı müd arpamı ve sayir esbab ve erzak (bir kelime okunamadı) ve bisatımı nehb ü garet itdüğünden gayri hanemin içini kazub medfun olan bin aded filörümü ahz idüb külli hayf eylemiştir Sual olunub icra-yı hakk olunmak matlûbumdur didikde gibb-es-sual merkum Halil Beğ cevabında İlyas Paşa ile maan medîne-i Mağnisa'ya gelüb içerüye dâhil olduğumuzda mumaileyh Mehmed Çavuşun hanesine nüzul idüb on sekiz gün durub on keyl mikdarı buğday ve arpasın yedirdim Bir şey'ine taarruz itmedim ve almadım diyücek mumaileyh çavuşdan sıdk-ı makaline beyyine taleb olundukda udül-i müslîminden Halil ibn-ül-Hâc Ahmed ve Budak bin Ahmed ve Ömer bin Ali nâm kimesneler liecl-iş-şahâde meclis-i şer'e hazırûn olub gibb-el-istişhâd-iş-şer'î fil-vâki Halil Beğ İlyas Paşa eşkıyâsiyle medîne-i mezbûreye geldiklerinde yanında olan tevabii ile mumaileyh Mehmed Çavuşun hanesine konub on beş bin akça kıymetlü Rıdvan nâm gulâmı ve üç bin akça kıymetlü bir kır bargiri ahz itdüğünden gayri anbarında mevcut olan cümle buğday ve arpasın ve sayir mevcut olan emval ve erzak (bir kelime okunamadı) ve bisatların nehb ü garet itdiler Biz bu hususa minval-i muharrer şahidleriz Şahâ (det) ideriz didiklerinde gibbe riayeti şarayit-il-kabul şahâdetleri makbul oldukdan sonra mâ hüv-el-vâki' bit-taleb ketb olundu Tahriren fi gurreti muharrem-il-haram liseneti sittin ve erbaîne ve elf [11] (1636)

ŞÜHUD-ÜL HAL

*Ahmed Çavuş Veli Efendi Ramazan Çelebi Mehmed Efendi  
ibn İbrahim ibn Ali ibn Hüseyin ibn Ali*

*El-Hâc Piri El-Hâc İbrahim El-Hâc Hızır Beşe Hasan ibn-ül-  
ibn Abdullâh bin Hasan bin Ahmed Hâc Sefer*

*Mustafa Beğ ibn ve gayrühüm (12).  
Ahmed*

### 3 - Mehmed Çavuş'un Yayaköyü'nde cami yaptırması hakkında:

Akdâ-kudat-il-müslimîn eylâ-vülât-il-muvahhidîn ma'din-ül-fazli vel-yakîn hüccet-ül-hakki alel-halki ecma'im vârisü ulûm-il enbiyai vel-mürselîn el-muhtassu bi-mezîdi inayet-il-Melik-il-muîn Mevlâna Mağnisa Kadısı zîdet fadailuhu Tevkî-i refi-i hümayün vasıl olıcak malûm ola ki

[11] 1 muharrem 1046 = 5.VII.1636.

[12] 1046 yılı Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicilleri.

sen ki Kadısın südde-i saadetime mektub gönderüb kaza-i mezbûr muza-  
fâtından Palamud Nahiyesinde Yaya nâm karye sakinlerinden olub Der-  
gâh-ı Âli çavuşlarından darende-i farman-ı vacib-ül-iz'ân kıdvet-ül-emasili  
vel-akran Mehmed Çavuş zîde kadruhu karye-imezbûrede kendü maliyle  
mescid-i şerif bina eyleyüb lâkin kurbunda cami-i şerif olmayub ahali-  
sinin camiye şiddet-i ihtiyacları olmağla zikr olunan mescid-i şerif cami  
olmak babında inayet recasına arz eyledüğün ecilden buyurdum ki göre-  
sin mezbûr cami olmağa salih ise eimme-i hanefiye ridvan-ullâhi teâlâ  
aleyhim ecmaîn tahrîr gördükleri vech üzere vaz'ı (dört kelime okuna-  
mıyor) şöyle bilesiz Alâmet-i şerife itimad kılâsız Tahrîren fi 'zilkâ'det-  
iş-şerife sene 1050 [13]

(1641)

*Bi-makamı Kostantiniyye  
el-mahrûse (14)*

#### 4 – Mehmed Çavuş'un muhallelâtı :

Muhallelât-ül-merhum Mehmed Çavuş ibn Hasan Ağa el-müteveffa  
der karye-i Yaya an muzafâti medîne-i Mağnisa el-mahrûse ve  
tereke min-el-verese erbaa benûn Mustafa ve Osman ve Ebubekir ve  
İsmail ve erbeatü benât Ayşe ve Âbide ve Hamîde ve Alîme ve zev-  
ceteyni Fatime binti Ahmed Ağa ve diğer Fatma binti Bali Ağa vel-ve-  
rasetü munhasiratün fihim vaka-at-tahrîr fi 10 şehri şaban-il-muazzam  
liseneti erbain ve hamsîne ve elf [15].

(1644)

[13] Şubat 1641.

[14] 1050 yılı Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicilleri.

[15] 10 şaban 1054 = 12. X. 1644. Metnini verdiğimiz kayıttan sonra birçok eşya  
sayılmakta ve bunlar meyamında ambarlardaki arpa ve buğday da zikredilmektedir. Bu ara-  
da «yağhane der karye-i Süleymanobası maa levazimiha 3000, yağhaneci zimmetinde gu-  
ruş riyal 100» görülmekte ve şu kayıt mevcut bulunmaktadır : «mezkûr yağhane beher  
sene mezbûra beş bin akçaya icareye verilmiştir». «Def'a yağhane der karye-i Balıcalı  
maa levazimiha 3000; yağhanecisi zimmetinde gurus riyal 1200». Bunlardan başka Çiftçili  
köyünde on sekiz kısrak, bir aded dana, bir çiftlik, iki kısrak, 4 erkek tay, bir topal  
beygir, bir iğdiş beygir, 12 camus ineği, bir camus boğası, iki yaşında 8 camus da-  
nası, 2 camus tosunu, 35 karasığır, 11 karasığır tosunu, 10 karasığır danası.

Yaya köyünde ise: 5 camus öküzü, 17 karasığır öküzü, abd benâm-ı Yusuf, abd be-  
nâm-ı İskender, abd benâm-ı Yuvar, Çoban Yusuf, 8 aded alât-ı çift, 11 deve, 10 Arab  
câriyesi.

Manisa'da ise ev eşyasiyle birtakım silâh isimleri yazılmaktadır. Bütün muhallelâtı  
450.683 tutarındadır ?

Dört oğlundan her birine : 53606,

Her dört kızından birine : 26803,

İki zevcenin her birine : 22974 düşmüştür ?

Ve en altında ise : «Bu hüccetin buraya geçtiği defteri yoktur. Gaflet olunmıya»  
kayıdı vardır. Aynı yıl Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicilleri.

**5 – Mahmud Paşa'ya verilen hediye dolayısıyla :**

Vech-i tahrir-i hurûf oldur ki

İzzetlü ve mürüvvetlü Vezîr-i ekrem düstûr-ı mükerrerem Mahmud Paşa Hazretlerine Mağnisa ahalisi tarafından ihda olunan hediyelerden bizim at akçası iki yüz guruşu mahmiyye-i mezbûrede Kethüda Ömer Çelebi yedinden ahz ü kabz idüb zimmetine ibra ve iskat itdiğine binaen bu temessük tahrîr olundu sene 1077 [16] (1666)

*Kametî Mustafa Efendi*      *Ebubekir Ağa ibn Mehmed Ağa*      *Sanî Zade İbrahim Çelebi*      *Mütesellim Ağa*

*El-fakir Ahmed Kethüda der liva-i Saruhan*      *Osman Ağa an Karye-i Yaya*      *Veli Beğ tâbi-i Ağa*      *Hazînedar Mustafa Ağa [17]*

**6 – Osman Ağa ve kardeşi İsmail Ağa'nın gözetilmesi hakkında Manisa Kadısına buyuruldu [18] :**

Bil-fiil Mağnisa'da seccade nişîn-i şeriat-i garrâ olan Efendi Hazretleri ba'd-et-tahiyeti vet-teslîm inha olunan budur ki kaza-i mezbûrda vâki Yayaköy sakinlerinden Osman Ağa ve karındaşı İsmail Ağa ve Kaytas Zade Mehmed Ağa ve Yusuf Çelebi kadîmî mensubatımız ve kendi âdemlerimiz olub Osman Ağa maan götürülüb İsmail Ağa ve Mehmed Ağa ve bazı husus ve umurumuz için ol tarafda alikonulub taraf-ı âharden müdahale ve rencide olunmamak üzere buyuruldu tahrir ve ısdar kılınmışdır. Vusulünde mezbûrların vâki olan umur ve hususlarında müsaade ve takayyüd idüb taraf-ı âharden rencide ve remide itdirmeyüb ve idenleri men ü def' eyleyüb her vechile himayet eyliyesiz ve sizler kaza-i mezbûrda vâki a'yân-ı vilâyet iş erlerisiz mezbûrların gerek kendülerine ve gerek etbalarına bir tarikle taadi olunduğu istimâ' olunur ise sonra cevabına kadir olamazsınız. Ona göre mülâhaza idüb muceb-i buyuruldu ile âmil olasız deyü sene 1107 [19]. (1695)

**7 – Osman Ağa'nın terekesinin yazılması ve taksimi hakkında Anadolu Kadiaskeri'nin Manisa Kadısına gönderdiği yazı :**

Fahr-ül-kudat El-Hâc Mehmed Efendi-i kâmiyab

Ba'd-et-tahiyeti vet-teslîm inha olunur ki Mağnisa kazasında Yaya-

[16] 1666

[17] 1077 (1666) yılı Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicilleri.

[18] Bu Buyuruldunun o sıralarda Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı olan Abdulbaki Paşa'dan Manisa Kadısına gönderilmiş olması çok kuvvetle muhtemeldir.

[19] 1695. Aynı yıl Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicilleri.

köyünde sakin Karaosman Ağa'nın Sındırgı'da Kara İmamın Bandırmada Hacı Hüseyin'in terekelerini tahrir ve terkim ve beyan-ı taksimi tarafımızdan sana sipariş olunmuştur. Gerekdir ki kaza-i mezhûrdâ merhum olan mevta-yı mezbûrların muhalefâtını tahrir ve beyn-el-verese bil-farîzet-iş-şer'îyye taksim ve kismete müteallik olan dâvaları istimâ' ve hakk u adl üzere fasl virüb tarafımıza mutâd-ı kadim üzere aid olan rüsumu irsal idesüz. Gurre-i muharrem sene 1118 [20].

(1706)

*El-fakir-ül-kadi  
bi-asker-i Anadolu [21]*

### 8 - Karaosman'ın terekesi:

Medîne-i Mağnisa muzafâtından Yaya nâm karyede sakin iken bundan akdem fevt olan El-Hâc Osman Ağa bin Mehmed Çavuş Ağa'nın veraseti zevceteyni metruketaryni Hadice binti Mehmed Çavuş ile Katmer binti Abdullah nâm Hatunlar ile sulbî kebîr oğlu El-Hâc Mustafa Ağa ve sulbî sağır oğlanları Abdullâh ve Ahmed ve İbrahim ve sulbiye kebîr kızları Ümmühan ve Ayşe ve Rabia ve Afife ve sulbiye sağır kızları Rukkiye'ye munhasıra olduğu led-eş-şer'-il-enver zâhir ve nümayan olunduktan sonra müteveffa-yı mezbûrun tahrir ve beyn-el-verese taksim ve tevzi olunan terekesidir ki bervech-i âti zikr olunur. Fil-yevm-ir-râbii min safer-il-hayr liseneti semani aşere ve mietin ve elf [22].

(1706)

(Arkası var)

[20] 15. IV. 1706

[21] Aynı yıl Manisa Mahkeme-i Şer'îye sicilleri.

[22] 4 safer 1118=18.V. 1706. Terekenin hepsi alınmadı. Önemli noktalar işaretlendi. Bu meyanda Osman Ağa'nın ölmeden önce Gördük kazasına tâbi Çömlekçi ve Adilli köylerindeki timarları iltizam ettiği yazılmaktadır. Manisa'da menzilleri, dükkânları, Kırtık timarında bağları, Karaçay köyünde bağ ve yağhane; Süleymanlı köyünde üç tane bağ, bir yağhane, birçok zeytin ağaçları, buğday ambarı, beş köle, dört cariye, bir sürü esliha ve ev eşyası zikr ediliyor. Bunlardan başka 100 keçi, 40 kuzu, 133 koyun, 3 çift camus, karasığır, 9 erkek deve, 13 dişi deve, 5 at, 5 katır, 2 beygirle 6 merkebin de Yaya-köyünde olduğu yazılıdır. Çiftçilü köyünde ise, bir çift karasığır, bir çift camus, karasığır ineği ve buzağı, 15, 21 camus ineği ve tosun, 27 kısırak ve tay, 44 koyun ve 75 kuzu terekesinde önemli eşya, mal va hayvanlar arasında yazılmaktadır.